

Werkwijzen
onderbouwd vanuit
wetenschap, praktijk en
ervaringsdeskundigheid

Praktische tools
Integrale aanpak

Omgaan met kinderarmoede

*Handreikingen voor professionals, beleidsmakers, ervaringsdeskundigen
en vrijwilligers*

Omgaan met armoede op scholen

Handreiking voor po en vo
herziene druk

Omgaan met kinderarmoede in het sociaal domein

Handreiking voor professionals

Omgaan met armoede in de jeugdgezondheid

Handreiking voor professionals in de geboort- en jeugdgezondheidszorg

Omgaan met geldzorgen van mbo-studenten

Handreiking voor professionals in het mbo

Omgaan met armoede in de kinderopvang

Handreiking voor professionals in de kind- en gastouderopvang

Kinderen en jongeren in armoede

Kinderen en jongeren verkeren in armoede als zij over onvoldoende materiële, culturele en sociale middelen beschikken om op een manier te leven die als minimaal aanvaardbaar wordt gezien in Nederland.

Kinderarmoede...

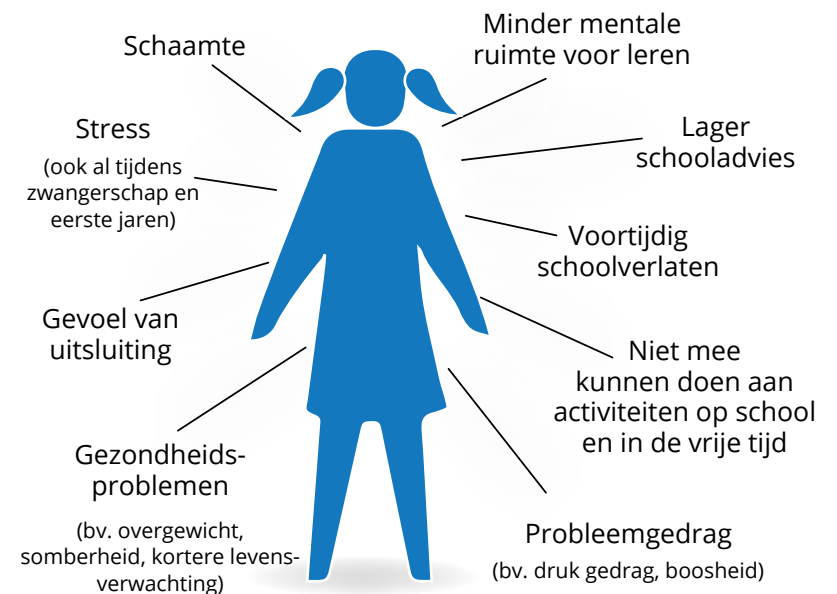

Hoe ervaren kinderen armoede

"Armoede is best wel een rot gevoel. Want van buiten liet ik eigenlijk wel gewoon zien dat ik blij was, maar van binnen was het niet fijn. Ik zette eigenlijk gewoon een masker op."

MEISJE, 10 JAAR

... veroorzaakt bij kinderen ...

Kinderarmoede kan iedereen overkomen

- Kinderen van ouders die gescheiden zijn, de taal niet goed beheersen (vluchtelingen, laaggeletterden, anderstaligen), een licht verstandelijke beperking hebben of ernstig ziek worden.
- Kinderen van werkende ouders (zzp-er, flexcontract, laagbetaald werk) of ouders die failliet gaan, werkloos raken of een uitkering hebben.

Signaleren elk kind wordt gezien

Deze werkwijzen helpen een vertrouwensrelatie met gezinnen aan te gaan en armoede vroegtijdig te herkennen en bespreken. Dit kan voorkomen dat, als gevolg van schaamte en angst, armoede pas in beeld komt als de problemen groot zijn.

Professionals

- Bouwen een relatie op
- Leren de achtergrond kennen
- Herkennen en bespreken armoede
- Verzorgen warme overdracht

Beleid

Overheden geven professionals de gelegenheid om:

- Een relatie op te bouwen
- Laagdrempelige hulp te bieden
- Langdurig beschikbaar te zijn

1 op de 13 kinderen
in ons land leeft in
armoede.

Voorbeelden

Vertrouwen versterken

Armoedeproblematiek in beeld brengen door drempels te verlagen. Bijvoorbeeld door:

- Kennismakingsgesprekken op school te voeren met alle ouders;
- Een zorgprofessional (brugfunctionaris of schoolmaatschappelijk werker) structureel aan school te verbinden;
- Prenatale huisbezoeken aan te bieden;
- Een lokaal netwerk te faciliteren van informele organisaties.

Herkennen en bespreken

- Met de GIZ-methodiek (Gezamenlijk Inschatten van Zorgbehoeften) bepalen professionals door middel van een gestructureerd en motiverend gesprek samen met (aanstaande) ouders en jeugdigen (0 – 23 jaar) hoe het gaat en wat nodig is.

Zie de vijf handreikingen voor meer voorbeelden.

Ondersteunen elk kind wordt gezien

Deze werkwijzen helpen om stress te reduceren, basale middelen te bieden en het sociale netwerk te verstevigen bij kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders in armoede. Dit draagt bij aan het reduceren van acute nood.

Professionals

- Bieden financiële en materiële steun
- Steunen bij schulden
- Bieden sociale steun
- Steunen bij opgroeien
- Steunen bij ouderschap

Beleid

Overheden zorgen voor:

- Toegankelijke en flexibele regelingen
- Vindbaar, duidelijk en actueel overzicht van regelingen
- Passende ondersteuningsprogramma's
- Speelruimte voor professionals

1 op de 13 kinderen
in ons land leeft in
armoede

Voorbeelden

Financiële steun

Programma's gericht op financiële steun, bijvoorbeeld:

- Een actuele [sociale kaart](#) van beschikbare steun, zoals bijvoorbeeld in de gemeente Utrecht;
- De serious game No Credit, Game Over! voor jongeren, ter preventie van schulden;
- Het [Perspectief Fonds](#), waarin gemeenten (bijvoorbeeld Rotterdam) schulden overnemen van jongeren.

Stress-sensitieve steun

- [Mobility Mentoring®](#) helpt gezinnen op stress-sensitieve wijze doelgericht hun problemen aan te pakken.

Sociale steun

Het bieden van steun dichtbij huis en het versterken van het netwerk, bijvoorbeeld:

- Centering zwangerschap en ouderschap voor begeleiding en onderlinge steun van aanstaande en jonge moeders;
- Home Start, [Buurtgezinnen](#) en Steunouders waar vrijwilligers ouders steunen en ontlasten in de opvoeding;
- JIM (Jouw Ingebrachte Mentor) waarbij een volwassene uit de omgeving een jongere steunt.

Zie de vijf handreikingen voor meer voorbeelden.

Stimuleren elk kind wordt gezien

Deze werkwijzen helpen om de draagkracht, veerkracht en financiële zelfredzaamheid te vergroten van kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders. Dit draagt bij aan het voorkomen van armoede in gezinnen en/of om de cirkel van armoede van ouder op kind duurzaam te doorbreken.

Professionals

- Bieden financiële educatie
- Versterken gezonde leefstijl
- Vergroten participatie
- Vergroten veerkracht
- Bieden leerondersteuning
- Bieden talentontwikkeling

Beleid

Overheden investeren in:

- Vroegsignalering
- Preventieprogramma's
- Inspraak van kinderen en jongeren

1 op de 13 kinderen
in ons land leeft in
armoede

Voorbeelden

Financiële opvoeding

- Het Zakgeldproject voor kinderen (en hun ouders) in de basisschoolleeftijd;
- Spaarwijs, Moneyways of MON€Y SCHOOL voor het voortgezet onderwijs;
- Geldplan Bijna 18 en Moneyfit voor jongeren rond 18 jaar.

Gezonde leefstijl

- De methodiek [Kind naar gezond gewicht](#) helpt obesitas (als gevolg van een bijvoorbeeld aan armoede gerelateerde ongezonde leefstijl) te voorkomen of daarbij vroegtijdig in te grijpen.
- De gezonde school helpt een gezonde leefstijl (voeding en bewegen) van leerlingen bevorderen.

Zie de vijf handreikingen voor meer voorbeelden.

Samenwerken

Armoede heeft invloed op alle gezinsleden (ouders, kinderen), alle leefomgevingen (thuis, school, buurt, werk) en alle levensdomeinen (financiën, opleiding, wonen, sociaal, gezondheid, participatie). De aanpak daarvan vereist samenwerking en regie tussen de professionals die bij deze gezinnen betrokken zijn.

Professionals

- Hebben oog voor alle gezinsleden
- Hebben oog voor alle leefdomeinen
- Bouwen een netwerk op in de wijk
- Zorgen voor regie en afstemming
- Geven kinderen, jongeren en ouders een stem

Beleid

Overheden:

- Investeren in integrale aanpak en regie
- Faciliteren professionals in tijd voor samenwerking en professionalisering
- Betrekken ervaringswerkers

Voorbeelden

De eerste duizend dagen

- [Kansrijke start](#) is een landelijk actieprogramma dat zich richt op de eerste 1000 dagen voor, tijdens en na de geboorte van het kind. In dit programma werken gemeenten en het Rijk samen met medewerkers van wijkteams, welzijnswerk, volwassen-ggz, geboorte- en jeugdgezondheidszorg.

Samenwerking in de wijk

- Samenwerking in de wijk met en voor gezinnen in armoede, bijvoorbeeld voor het bevorderen van de gezondheid, zoals bijvoorbeeld de [Geweldige Wijk](#) in de gemeente Meppel.

Ervaringsdeskundigen

- Voor het ontwerpen van goede oplossingen voor de integrale aanpak van armoede, is de inzet van [ervaringsdeskundigheid](#) van kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders van groot belang.

Zie de vijf handreikingen voor meer voorbeelden.

Relevante websites

- Alliantie Kinderarmoede
- De kindrombudsman
- Divosa
- Gelijke Kansen Alliantie
- Kansrijke start
- Nederlands Centrum Jeugdgezondheid
- Nederlands Jeugdinstituut

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

www.divosa.nl/kinderarmoede

[www.ncj.nl/themadossiers/
earlylifestress/](http://www.ncj.nl/themadossiers/earlylifestress/)

www.hanze.nl/sosarmoede

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

www.gelijke-kansen.nl

www.alliantiekinderarmoede.nl

www.hr.nl/gereedschapskist